

STATSFORVALTEREN I TRØNDELAG
Postboks 2600
7734 STEINKJER

Deres ref.: 2018/12133
Vår ref.: 21/24126-2
Saksbehandler: Hanne Skui
Dato: 30.06.2021

Spørsmål om lovfortolkning - Psykisk helsevernloven § 4-4 jf. § 3-3 - Farekriteriet og barn

Det vises til henvendelse av 23. juni 2021 fra Statsforvalteren i Trøndelag.

Statsforvalteren spør om "hvordan vilkåret om alvorlig og nærliggende fare for andres helse skal vurderes når det er snakk om barns psykiske helse." Vi forstår det slik at Statsforvalteren særlig ønsker rettledning om hva som er tilstrekkelig dokumentasjon for skade på barns helse. Statsforvalteren skriver: "De overveielsene vi har gjort har blant annet handlet om hvor psykisk preget barn må være for at farekriteriet skal være oppfylt? Hvordan skal dette dokumenteres? Voksne pårørende kan vise til at man blir sykemeldt eller ufør av frykten pasienten representerer. Kreves det for eksempel at barnet får så store traumer at de må få behandling i helsevesenet?"

Vi legger til grunn at henvendelsen relaterer seg til Statsforvalterens behandling av klager etter psykisk helsevernloven (phvl.) § 4-4, og til vilkåret om manglende samtykkekompetanse og unntaket fra dette i første ledd siste punktum.

Phl. § 4-4 første ledd lyder:

"Pasient som er under tvungen psykisk helsevern, kan uten eget samtykke undergis slik undersøkelse og behandling som klart er i overensstemmelse med faglig anerkjent psykiatrisk metode og forsvarlig klinisk praksis. Det er et vilkår at pasienten mangler samtykkekompetanse etter pasient- og brukerrettighetsloven § 4-3. Vilkår om manglende samtykkekompetanse gjelder ikke ved nærliggende og alvorlig fare for eget liv eller andres liv eller helse."

I [rundskrivet til psykisk helsevernloven](#), kommentarene til phvl. § 4-4, henvises det til omtale av farevurderingen i rundskrivets kommentarer til phvl. § 3-3 nr. 3 bokstav b. Der står det blant annet:

"[...] Fare for psykisk helse hos andre vil kunne være fare for psykiske reaksjoner som følge av trusler, stalking og lignende. Det vil også kunne gjelde psykisk overlast hos barn som følge av foreldres handlemåter i psykotisk tilstand. Skaden skal være mer enn bagatellmessig. [...]"

Faren må for det første vurderes som «alvorlig». Dette vil si at den må innebære et kvalifisert skadepotensiale.

For det andre må faren vurderes som «nærliggende». Dette innebærer i henhold til rettspraksis at den må vurderes som reell, konkretiserbar og påregnelig. Dette betyr at faren må ha vist seg tidligere eller være dokumenterbar på annen måte. Ved vurderingen vil det blant annet være naturlig å se hen til

HelseDirektoratet

Avdeling helserett og rettsaker

Hanne Skui

Postboks 220 Skøyen, 0213 OSLO • Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo • Tlf.: (+47) 47 47 20 20

Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

eventuelle tidligere episoder med selvskading, vold eller trusler, og hvordan pasienten forholder seg til slike handlinger på vurderingstidspunktet.

Det følger av rettspraksis at det ikke kreves at faren vil oppstå innen en klart begrenset tidshorison (Rt. 2001 s. 1481). Tidsmomentet er likevel relevant ved vurderingen av den konkrete påregneligheten for at kvalifiserte faresituasjoner vil oppstå. Desto lenger frem i tid, desto mindre blir påregneligheten for at faren vil materialisere seg.

God dokumentasjon knyttet til fare er viktig.

Dersom det foreligger opplysninger som tilsier at pasienten kan utgjøre en fare for andres liv og helse, er det viktig at det gjøres systematiske voldsrisikovurderinger, for eksempel ved hjelp av verktøy som HCR-20 eller V-risk. Det vises til Nasjonal faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med psykoselidelser."

I LG-2020-158658 siterer retten fra rundskrivet (første avsnitt i sitatet ovenfor), og uttaler:
«Lagmannsretten slutter seg til dette. Siden farekriteriet angir en risikovurdering, må det være tilstrekkelig at trusselsituasjonene er egnet til å medføre psykiske reaksjoner ut over et psykisk ubehag, f.eks. en engstelse for at pasienten kan gjøre alvor av truslene.»

Føringene for vurderingene av om farekriteriet er oppfylt, vil i utgangspunktet være de samme ved fare for skade på barn som ved fare for skade på voksne. I dette ligger også at det i saker der barn er involvert, og etter en konkret vurdering, vil kunne være lavere terskel for å finne farekriteriet oppfylt enn dersom det gjaldt voksne. Dette fordi barn kan reagere kraftigere enn voksne på for eksempel psykotisk motiverte trusler eller vold.

Det oppstilles ingen absolutte krav til hvordan faren eller skaden skal manifestere seg utover at det må være mer enn bagatellmessige skader. Det er ikke krav til at barnet er skadet på en slik måte at det trenger behandling i helsevesenet.

Tilsvarende er det heller ingen minimumskrav til dokumentasjonen. Som ved farevurderingen for voksne, kan det dreie seg om for eksempel opplysninger fra komparenter (pårørende), fra helse- og omsorgstjenesten, fra andre offentlige instanser, politidokumentasjon mv. For barn vil det typisk kunne dreie seg om opplysninger fra barnevern, barnehage og skole, samt fra foresatte eller andre pårørende. Fra rettspraksis i saker om tvungent psykisk helsevern, har vi eksempel på at barnevernet forklarte seg om potensiell psykisk skade pga. en foreldres opptreden ved barnas skole. Se LH-2015-109956.

Statsforvalteren etterlyser voldsrisikovurderingsverktøy spesielt rettet mot risiko for vold mot barn. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) har utarbeidet en [veileder for avdekking av barnemishandling](#) som kan være et nyttig verktøy ved siden av tradisjonelle voldsrisikovurderingsverktøy som HCR-20 og V-risk.

Vennlig hilsen

Tord Jacob Teigen Fagerheim e.f.
seniorrådgiver

Hanne Skui
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk